

Warszawa, 08-04-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

VII.801.2.2022.KSZ

Pani

Marzena Okła - Drewnowicz

Minister do spraw Polityki Senioralnej

e-PUAP

Szanowna Pani Minister,

na wstępie chciałbym zaznaczyć, że polityka senioralna jest jednym ze szczególnie bliskich Rzecznikowi Praw Obywatelskich obszarów. Utworzenie odrębnego resortu, dedykowanego wyłącznie tej materii, budzi nadzieję na stworzenie takiego systemu, w którym żadna osoba starsza nie będzie czuła się dyskryminowana z uwagi na swój wiek. W ostatnim czasie wystosowałem do Pani Minister obszernie wystąpienie¹, którym pozwoliłem sobie przypomnieć zainicjowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich w obszarze polityki senioralnej zagadnienia, które mam nadzieję podejmie Pani Minister w zakresie swojej właściwości.

Troską Rzecznika Praw Obywatelskich w ostatnich latach był także temat **wykluczenia cyfrowego seniorów**, który jest coraz bardziej aktualny w związku z postępującymi zmianami technologicznymi. Rzecznik Praw Obywatelskich wspiera inicjatywy dotyczące cyfryzacji i digitalizacji różnych obszarów życia i działań obywateli, w tym także ich komunikację z administracją, o ile zabezpieczone są zarówno narzędzia tej komunikacji, jak i dane obywateli, zaś dostęp do tych ostatnich nie odbywa się na zasadzie arbitralności przez osoby do tego nieupoważnione.

¹ Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 25 marca 2024 roku, znak XI.503.1.2023.Ach.

Moje wcześniejsze wystąpienia do Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych² oraz Ministra Rodziny i Polityki Społecznej³ zainicjowane były wnioskiem seniorki, która nie potrafiła poradzić sobie z narzuconą formą komunikacji elektronicznej z ZUS. W odpowiedzi na moje uwagi, otrzymałem szereg informacji o podejmowanych akcjach informacyjnych i edukacyjnych, które oczywiście popieram i które stanowią ważny element transformacji cyfrowej. Nie można jednak pomijać problemu osób, do których powyższe akcje i kampanie – z różnych powodów – nie docierają. Niezależnie od przyczyn braku stuprocentowej efektywności takich działań – braku kompetencji cyfrowych, braku narzędzi cyfrowych, czy też być może lęku – nie można lekceważyć tego problemu i dokonując wszelkich zmian legislacyjnych należy zawsze pozostawiać alternatywę w postaci możliwości tradycyjnego kontaktu z organem władzy publicznej.

Chciałbym także zasygnalizować, że do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają kolejne wnioski dotyczące problemu wykluczenia cyfrowego seniorów. Wielu z nich działa w fundacjach i sygnalizuje problem sprawozdawczości cyfrowej z działalności fundacji. Te ostatnie, w myśl art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz. U. z 2023 r. poz. 166; dalej: ustawa o fundacjach), składają corocznie właściwemu ministrowi sprawozdanie ze swej działalności, obejmujące najważniejsze informacje o ich działalności w okresie sprawozdawczym, pozwalające ocenić prawidłowość realizacji przez fundację jej celów statutowych. **Powyższe sprawozdanie** – zgodnie z art. 12 ust. 2b ustawy o fundacjach⁴ – **od dnia 1 stycznia 2023 roku sporządzane jest w postaci elektronicznej**, na formularzu udostępnionym w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej urzędu obsługującego Ministra Sprawiedliwości, oraz opatruje się kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym.

Pomimo relatywnie dobrze rozwiniętej sieci internetowej w Polsce, na tle pozostałych państw Unii Europejskiej, odsetek osób (w szczególności osób starszych), które nigdy

² Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 27 grudnia 2022 rok
https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2022-12/Do_ZUS_rozliczenia_tylko_elektronicznie_27.12.2022.pdf (dostęp 30.03.2024).

³ Pisma Rzecznika Praw Obywatelskich: 1) z dnia 24 maja 2023 roku
https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2023-05/Do_MRiPS_seniorzy_wykluczenie_cyfrowe_24.05.2023.pdf; 2) z dnia 6 lipca 2024 roku
https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2023-07/Do_MRiPS_seniorzy_wykluczenie_cyfrowe_ponowne_6.07.2023.pdf (dostęp 30.03.2024).

⁴ Przepis dodany art. 5 pkt 2 ustawy z dnia 7 października 2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu uproszczenia procedur administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców (Dz. U. poz. 2185), który wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2023 roku.

nie korzystały z Internetu, jest nadal wysoki⁵. Liczba osób korzystających ze źródeł internetowych administracji publicznej w Polsce nie przekracza średniej wśród państw członkowskich UE. Natomiast jeśli chodzi o osoby starsze, to Polska plasuje się wśród państw, w których seniorzy najrzadziej korzystają z usług e-administracji⁶.

Z badań wynika, że niski poziom wykorzystania nowoczesnych technologii przez seniorów wynika z przywiązania do dawnych przyzwyczajeń, braku zapewnienia odpowiedniego dostępu, a także braku umiejętności korzystania z nich. Istotnym elementem wskazywanym przez samych seniorów są także problemy zdrowotne (przede wszystkim problemy ze wzrokiem), które utrudniają korzystanie z zasobów internetowych. Identyfikowany jest także problem polskiego prawodawstwa oraz stworzonych programów rządowych, w których brakuje odpowiednich rozwiązań strukturalnych, mogących wspomniane problemy rozwiązać⁷.

W kontekście powyższego należy zaznaczyć, że **automatyczne przekształcanie dotychczasowych obowiązków papierowych w obowiązki cyfrowe**, bez zapewniania odpowiednich przepisów przejściowych, a także możliwych wyłączeń uzasadnionych okolicznościami, **budzi zastrzeżenia w zakresie nie tylko prawidłowej legislacji, ale także zgodności z konstytucyjnym zakazem dyskryminacji** (art. 32 ust. 2 Konstytucji RP) **oraz właściwym poszanowaniem praw osób w wieku podeszłym do godnego i niezależnego życia** (art. 25 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej).

Będę zatem wdzięczny Pani Minister za zajęcie się tym tematem, a także za głos w dyskusji na temat konieczności wspierania osób starszych w świecie zdominowanym przez cyfryzację oraz wprowadzania takich rozwiązań, które w przypadku braku możliwości nabycia kompetencji cyfrowych, nie będą doprowadzać do wykluczenia tych osób z życia społecznego. Ufam także, że powołanie przez Panią Minister Rady do spraw Polityki Senioralnej⁸ stworzy szersze możliwości debaty obejmującej jakże aktualny problem wykluczenia cyfrowego seniorów.

⁵ M. Czarnecka, H. Kelm, W. Koczur, *Wykluczenie cyfrowe seniorów w zakresie korzystania z usług społecznych w Polsce w dobie demograficznego starzenia się ludności*, Optimum. Economic Studies nr 1 (111) 2023, str. 96.

⁶ Ibidem, str. 98.

⁷ Ibidem, str. 101.

⁸ Zarządzenie nr 1 Ministra do spraw Polityki Senioralnej z dnia 29 grudnia 2023 r. w sprawie powołania Rady do spraw Polityki Senioralnej.

Dodatkowo, na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2023 r. poz. 1058), poddaje pod rozwagę Pani Minister podjęcie odpowiednich działań legislacyjnych, w szczególności w obszarach zasygnalizowanych w niniejszym piśmie.

Łączę wyrazy szacunku,

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

Pan Krzysztof Kwiatkowski – Przewodniczący senackiej Komisji Ustawodawczej

Man Marek Ast – Przewodniczący sejmowej Komisji Ustawodawczej